

BU SEVDA BİTMEZ ¹

Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye neler katacağına geçmeden önce hem AB konusunda sahip olduğum genel kanının ve siyasi duruşun biraz olsun anlaşılması hem de düşüncelerimin daha kapsamlı değerlendirilebilmesi açısından genel bir giriş yapmayı uygun gördüm, umarım yanılmamışımdır.

Deyim yerindeyse, 1963'te İnönü ile çıktık biz bu zorlu yola, kah kızdık umutsuzluğa düştük kah sevindik heyecana kapıldık. Ama tek bir hedeften hiç vazgeçmedik: önce AET sonra da AB üyeliği. Kimilerine göre 1839'dan beri yöneldiğimiz, Atatürk'ün de: **“muasır medeniyet seviyesi”** diyerek işaret ettiği bir dünyanın son haliydi AB, kimilerine göre ise bize çifte standart uygulayan hatta bizi bölmeye çalışan bir **‘şer yuvası’**. Öyle ya da böyle AB son 50 yıllık hayatımızın en önemli aktörü oldu. AB ile o kadar içli dışlı olduk ki dilimize dahi yeni kavramlar yerleşti, ne zaman birine kızsak: **“Bizi bu kafayla AB'ye almazlar”** ya da **“...sonra niye bizi AB'ye almıyorlar...”** der hale geldik. Bizim kuşak içinse AB bize sürekli bir şeyler yapmamızı söyleyen yeri geldiğinde işaret parmağını sallayan “bilgili” amcalardan ibaretti. İlk, orta, lise derken üniversiteye geldiğimizde halen aynı soru cevap bekliyordu: Sahi biz ne zaman AB'ye gireceğiz ? İşin eğitimini üniversitede alınca ister istemez bir çok sorunun da cevabına ulaşmış oluyor insan. Nedir bu AB?, ne zaman, nasıl ve neden kurulmuş ?, amacı nedir ?, bir devlet midir yoksa bir uluslararası örgüt mü? Bu soruların cevaplarını az çok öğrendikçe Türkiye'nin yıllar boyu aldığı yolu ve bundan sonra yapabileceklerini hemen hemen kestirir bir hale geliyorsunuz. AB'nin aslında çok da yeni bir şey olmadığını, Türkiye açısından ise gerçekten de 1839 Tanzimat'tan hatta daha öncesinden beri devam eden bir ülkünün, bir projenin en modern hali olduğunun farkına varıyorsunuz. Nasıl Tanzimat Fermanı ile birlikte, bizim kendi irademizle kendimiz için yapmamız gereken bazı şeyleri bizden yapmamızı isteyen ve bekleyen Batılı devletler vardıysa bugün de aynı süreç, Atatürk dönemini hariç tutacak olursak, devam ediyor. O zaman da insanın aklına başka bir soru geliyor : **Acaba Atatürk de tıpkı 1815 Viyana düzenlemesinin ünlü mimarı Avusturya başkanı Metternich gibi tarihin o engellenemez akışını bir süreliğine dondurmaya başarabilmiş bir lider miydi ?** Bu sorunun cevabı bilinmez ama bilinebilecek olan 1839'dan beri bizim kendi kendimize ve kendi halkımız için yapmamız gerekenleri hep başkalarının bize göstermiş olduğu hatta zaman zaman ne yazık ki dayatmış olduğu. İşte bu gerçeğin farkına varmak ve ona göre bir çözüm aramak oldukça önemli. Bu durum tespitini sağlıklı bir biçimde yapabilirsek işte o zaman bir yere varmış olacağız diye düşünüyorum. Bazı şeylerin farkına varıp kendi irademizle harekete geçtiğimiz gün “muasır medeniyet seviyesi”ne ulaşmış olacağız. O gün geldiğinde artık bizi birileri çekip arkasından sürüklemeyecek aksine artık o birileriyle yan yana yürür bir hale geleceğiz, hatta yeri gelecek biz öne geçeceğiz tıpkı Atatürk döneminde kadınların seçme ve seçilme hakkının Avrupalı bir çok devletten önce tanınmış olması gibi.

Bu kısa genel tarih girişin ardından sanırım Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye neler katacağına geçebiliriz. Türkiye'nin olası üyeliği 10 yıl gibi hem Türkiye hem de AB için oldukça uzun bir sürede öngörüldüğü için ister istemez iki bilinmeyenli bir denklemin de kapısı açılmış oluyor. Denklem iki ayağından ilki 10 yıl sonra nasıl bir Türkiye olacağı, ikincisi ise 10 yıl sonra nasıl bir AB olacağı. Böyle bir ayrıma gitmemin nedeni yine yakın

¹ Ocak 2007 tarihinde bir makale yarışması için hazırlanan bu yazı orijinal haliyle bırakılmıştır. Bu makale İndeks İçerik İletişim Danışmanlık ve Tic. Ltd. Şti websitesinde yayımlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için http://www.indsiletisim.com/konusmaci_ajansi/konusmacilar_detay.aspx?SectionID=sK4RdZdUMPqvKDy6EENMvw%3d%3d&ContentId=7XFAohSK44Lp%2b%2bcbvabo5A%3d%3d

geçmiş tarihten çıkardığım bir sonucun ürünü. Bundan 10-15 sene önceye gidecek ve o dönemin resmini çizmeye çalışacak olursak kanımca daha anlaşılır olacağım. Hepimizin bildiği üzere AB resmen soğuk savaş sonrasında 1992 Maastricht antlaşmasıyla kurulmuştur yani 15 sene önce ortada henüz üye olmak istediğimiz bugünkü bir AB yoktu bu da ister istemez AB'nin bu hızlı değişiminin önümüzdeki 10-15 yıl içinde ortaya çıkaracaklarını tahmin etmeyi en azından akademik olarak oldukça güçleştiriyor. Türkiye açısından bakacak olursak, yine bundan 10-15 sene evvel Türkçe dışında bir dilde TV,radyo...vs yayını ve hatta dil kursu açılabilmesi zannedersen uzak bir hayalden ibaretti, yine aynı şekilde 10-15 yıl sonrasının Türkiye'sinin nasıl bir yapıda ve seviyede olacağını da kestirmek oldukça güç. Durum böyle olunca bir çok farklı olasılık devreye girmiş oluyor: Acaba AB önümüzdeki 10 yıl, daha sıkı bir bütünleşmeye mi gidecek yoksa daha gevşek bir örgütlenmeye mi? Genişleme ve derinleşme (widening and deepening) arasındaki ikilemden kurtulabilecek mi? Zannedersen gerek anayasa gerekse de bütçe konusunda son günlerde AB içinde yaşananlar geleceğe dair bazı pesimistik duyguları körüklemiş durumda. Şimdiden halkın zihninde 'yoksa AB dağılıyor mu ?' sorusu oluşmaya başladı bile. Ancak yukarıda belirttiğim üzere günden güne çok farklı ivmeler yakalayabilen AB entegrasyonunun nelere gebe olduğunu kestirmek biraz güç, şu günlerde bir kriz yaşandığı ise aşikar. Hemen belirtmek lazım ki AB bu tür krizlere de alışık bir örgüt, bundan bir kaç sene evvel Nice antlaşmasının onaylanması sürecinde yaşananları anımsayacak olursak sanırım daha da anlaşılır olacağım. Türkiye açısından düşünecek olursak açık ki İngiltere'nin "istekli" görüldüğü gevşek bir örgütlenme üyelik için ne kadar büyük bir avantajı Fransa ve Almanya merkezli sıkı bir örgütlenme de aynı derecede bir dezavantaj. Avrupadaki, '**Bizi Türkler mi yönetecek ?**' ya da '**1683 Viyana sendromu**' söylemlerinin ötesinde AB'nin şu anki yasama ve yürütme sistemini referans alacak olursak Türkiye'nin nüfusu nedeniyle hemen üst sıralara çıkacak olması ve nüfusunun artış hızı en temel tartışma konusu olarak karşımıza çıkmakta.

Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye neler katacağına dönecek olursak; **ilk olarak** Türkiye'nin AB ekonomisi için "bakir" bir alan olduğu herkesçe malum, üyelik durumunda neredeyse 80 milyonluk bir pazarda AB mallarının satışı büyük bir ticaret hacmini de beraberinde getirecektir şüphesiz, kaldı ki gümrük birliği nedeniyle uzun bir süreden beri çok ciddi bir ticaret hacmi olduğu da gözden kaçırılmamalı, üyeliğin bu duruma katkısı ise yabancı yatırım çekmemizdeki atılığın ortadan kalkması olacaktır. **İkinci olarak** nüfusumuzun genç olması ise çift boyutlu bir katkıya sahip olacaktır. Bunlardan ilki yukarıdaki katkıya paralel olan 'tüketim eğilimi' olgusu, yani açıktır ki genç nüfus bir ülkede tüketime en açık olan kesimdir bu da AB merkezli firmalar için iştah kabartan bir durumdur. Diğer boyut ise yaşanan AB nüfusunun ihtiyaç duyduğu iş gücüne Türkiye'nin sağlayacağı katkıdır. Geleceğe dair yapılan nüfus projeksiyonlarında AB ülkelerinin ve Türkiye'nin alacağı konum bu savı destekler durumdadır. Ancak hemen belirtelim ki AB'nin karşılaşacağı önemli bir iş gücü açığı sadece genç değil aynı zamanda nitelikli olması gereken bir iş gücüne ihtiyaç duyacaktır. Bu bağlamda Türkiye'deki ortalama eğitim seviyesinin vahim durumu göz önünde bulundurulmalıdır zannedersen. En kısa zamanda ciddi ve bir o kadar da kalıcı bir eğitim reformuna ihtiyaç duyduğumuzu bundan daha iyi açıklayacak bir örnek yoktur herhalde. **Üçüncü katkı** ise yine herkesin dillendirdiği enerji konusunda olacaktır, tabi bu noktada Türkiye'nin sağlayacağı katkı doğrudan bir enerji sağlayıcı olmaktan ziyade bir enerji taşıyıcısı olmasından gelmektedir. Dünya'nın en önemli iki enerji deposu olan Kafkasya ve Orta doğuya olan yakınlığın verdiği avantajla Türkiye halen işlemekte olan, ya da Bakü-Tiflis-Ceyhan gibi yeni işlemeye başlamış ya da proje halinde olan birçok enerji hattı sayesinde her geçen gün daha da dışa

bağımlı hale gelmekte olan AB'ye bir üye olarak çok ciddi destek sağlayacaktır. Kanımca AB de tam üye bir devletten enerji sağlıyor olmanın rahatlığını hem enerjinin kalitesi hem de güvenliği yani sürekliliği açısından tercih edecektir. Buraya kadar değinmeye çalıştığım katkılar gerek medya da gerekse de halkın zihninde sürekli tekrarlananlar oldu ancak benim Türkiye'nin sağlayacağı katkılar sıralamasında çok daha önem verdiğim başka bir konu var bir çok farklı etkeni içinde barındırmakla birlikte temelini tek bir şeyden almakta, o da: **Güvenlik**. Hemen belirtmeliyim ki güvenlik derken kastettiğim Türkiye'nin hem kalitatif hem de kantitatif olarak sahip olduğu askeri gücünden ziyade sosyal ve kültürel yapısının sağlayacağı güvenlik katkısı, biraz açacak olursak: Şurası açıktır ki Brüksel'de tartışılan Türkiye'nin üyeliği aslında dolaylı olarak AB'nin hem şu anki hem de geleceğine dair olan planları da beraberinde tartışılır kılmakta, demek istediğim tartışılan aslında Türkiye'nin üyeliği değil AB ülküsünün ve AB'nin geleceğinin ne olduğu. Her fırsatta AB nezdinde dile getirildiği üzere AB'nin bir değerler bütünü mü yoksa belli sosyal ve kültürel-halk arasında bilinen deyimiyile '**Hristiyan Kulübü**'- yapıdaki ülkelerin birliği mi olduğu konusundaki AB üye ülkelerinin düştüğü ayrılıklardır. Ayrıca AB'nin global bir güç mü olması gerektiği yoksa bölgesel bir güç olarak kalmaya devam etmesi mi gerektiği de hep Türkiye'nin adaylığı tartışılırken su yüzüne çıkmaktadır. Yani **AB kendi geleceğini Türkiye üzerinden tartışmaktadır**. Güvenlik konusuna geri dönecek olursak 11 eylül olayları zannederseniz güvenlik ve terör kaygısını dış politikada üst sıralara tırmandırmasının ötesinde, tüm Batı dünyasına Türk islamının diğer bir ifadeyle islam dünyası içinde Türkiye'nin değerinin ne olduğunu oldukça iyi gösterdi. Çok büyük orandaki müslüman nüfusuyla Batı tipi demokrasiyi, her ne kadar bazı sorunlar olsa da, uygulayabilen yegane ülke olarak Türkiye'nin sosyo-kültürel konumunun önemi farkedilir oldu. Batı açısından böyle bir başarıyı yıllardır sürdüren bir ülke olarak Türkiye mutlaka desteklenmeli onun da diğer islam ülkelerinin seviyesine inmesi engellenmeliydi. Zannederseniz Türkiye'nin üyeliğinin özellikle son zamanlarda bu kadar tartışılır olmasının nedeni de bu. İnancım odur ki AB'nin bize en çok ihtiyaç duyduğu ve doğal olarak da bizim en çok katkı sağlayacağımız nokta bu. İslam ve demokrasinin bağdaşabildiğini kanıtlamış bir ülke olarak AB'ye tam üye olmak ve refah seviyesinde görülecek olan görece artış geride kalan islam dünyası ülkelerine de bir model olmanın ötesinde bir mesaj olacaktır. Öte yandan AB'nin gerçekten de her fırsatta dile getirildiği gibi bir değerler bütünü olduğunun da en açık kanıtı olacaktır şüphesiz. Türkiye dışındaki islam toplumlarında genel kanı itibariyle bir "Hristiyan Kulübü" olarak görünen AB'nin açık ve kabul görececek bir mesaj vermesinin yegane yolu da Türkiye'nin üyeliğidir kanımca. 11 Eylül'ün ardından İspanya'da meydana gelen bombalamalar AB içinde her ne kadar islam ve yabancı düşmanlığını körüklemiş olsa da kabul edilmeli ki Türkiye'nin üyeliği biraz olsun hedef olmayı geri plana itecek ve islam dünyasına çok kapsamlı bir perspektif verecektir. AB'nin çok kültürlülüğe gerçekten açık olduğu; her dinden her kültürden ülke ve insanın AB içinde kabul göreceği ve rahat yaşayabileceği dünyaya çok etkin bir şekilde duyurulacaktır. Şurası açık ki son yıllarda Batı dünyasına yönelen terör eylemlerinin engellenmesi ABD'nin yaptığı gibi doğrudan bir askeri müdahaleden ziyade (hardpower), terörün meşruiyetinin ortadan kaldırılıp dayanak noktalarının zayıflatılması sayesinde mümkün olacaktır (softpower) Bunun en açık kanıtı zannederseniz Irak konusunda halen yaşanmaktadır, her ne kadar ABD bugün askeri olarak Irak'a hakim olsa da terör saldırılarının önüne geçebilmiş değildir, görünen o ki bölgedeki varlığını halkın zihninde meşru hale getirmeyi başarana kadar da geçemeyecektir. Bunun yegane çözümünü ise yukarıda belirttiğim üzere terörün ve teröristlerin zihnindeki meşruiyetinin ortadan kaldırılmasıdır. Türkiye'nin kendi sosyo-kültürel yapısıyla Batı'ya entegre olması bunu sağlayacak çok önemli bir etmen olacaktır.

Hemen her fırsatta dillendirilen Türkiye'nin jeopolitik konumuna gelecek olursak, Türkiye'nin üyeliği AB için özellikle bu konuda hem bir fırsat hem de bir tehdit olacaktır ancak AB'nin temel şiarlarından olan **“tehditleri fırsatlara dönüştürme”** ülküsünden hareket edecek olursak zannedersem fırsat konusuna ağırlık vermemiz yerinde olacaktır. Dünya'nın belkide en sorunlu bölgesi olan Orta doğuya sınır komşusu olmak her ne kadar bazı Avrupalıların-biz hariç- uykularını kaçırsa da ABD ile birlikte uluslararası teröre karşı mücadele etme azminde olan bir AB için bölgeye hem siyaseten aşına hem de coğrafi olarak yakın olmak bir zorunluluktur. Benim burada altını çizmek istediğim ise Türkiye'nin oluşturulmaya çalışılan AB ortak dış politikasına (CFSP) sağlayacağı katkı daha doğrusu yeni yaklaşım ve boyutlardır. Nasıl İskandinav ülkelerinin üyeliği AB'ye yeni bir perspektif yeni bir politika yaklaşımı sağlamışsa (Nordic dimension) ya da İspanya ve Portekiz'in üyeliği bir Güney Amerika yaklaşımı sağlamışsa Türkiye'nin üyeliği de AB'ye ve dış politikasına yeni bir boyut yeni bir açılım kazandıracaktır, gelin buna **'Ortadoğu ve Kafkasya boyutu'** diyelim. Böyle bir dış politika açılımı açıktır ki global güç olma iddiasındaki bir AB için oldukça önemli bir katkı olacaktır. Türkiye'nin her anlamdaki yapısı itibariyle bölgeye aşına olması, yıllardır sahip olduğu aracı rolünün olası katkısının önemi zannedersem pahabiçilmezdir. En basit örnekle, son zamanlarda bazı gerginlikler yaşasak da Filistin sorununda hem İsrail ile hem de Filistin ile iyi ilişkiler kurabilen yegane devlet olmamız hatırlanmalıdır. Diğer taraftan Kafkasya açısından düşünecek olursak gerek kafkas kökenli vatandaşlarımızın varlığı gerekse de başta Azerbaycan olmak üzere bölgeyle olan ortak geçmiş mirasa dayalı yakın ilişkilerimizin varlığı AB için çok önemli bir avantaj, yeni bir politik açılım olacaktır. Bölgedeki halk hareketleri ve muhalif sesler yükseledursun dünyanın yeni enerji deposu olarak nitelendirilen Hazar Havzası'na Türkiye'nin sahip olduğu hem coğrafi hem de kültürel yakınlık biraz olsun AB nezdinde dikkatleri çekmiş olmalıdır kanımca. Bu konuda harekete geçip geçmemekse elbette AB yetkililerinin tasarrufunda olan bir konudur şüphesiz.

Sonuç olarak açıktır ki Türkiye'nin üyeliği hem Türkiye'de hem de AB içinde daha çok uzun bir süre tartışılmaya hatta sorgulanmaya devam edecektir. AB üyesi bazı devletler Türkiye'nin üyeliğini destekleyecek bazıları ise engellemeye çalışacaktır. Aslında bundan daha doğal birşey de yoktur. **İngiltere'nin iki kez veto edilen tam üyeliğinden beri bu büyüklükte bir ülkenin bugüne kadar AB'ye girmemiş olması akıldan çıkarılmamalıdır.** Unutulmamalı ki AB üyeliği en nihayetinde bir açıdan bir paylaşım kavgasıdır. AB içinde yıllardır kemikleşmiş olan güç dengelerinin alt-üst edilmesi ve yeniden dağıtılması zannedildiğinden çok daha zor bir iştir kanımca. Türkiye'nin üyeliğinin bu kadar çok tartışılır olmasının nedeni de Batı ile olan tarihsel ilişkilerimizin yanında aslında budur. Ayrıca bir kısmını yukarıda saymaya çalıştığım Türkiye'nin sağlayacağı katkıların yanında kimi sakıncaların olduğu da muhakkaktır. Ancak dış politikada hiçbir zaman %100 kazanç olamayacağını hatırlayacak olursak kendimizi daha optimistik bir çizgiye sokmuş oluruz sanırım. Bunların ötesinde akıldan çıkarılmaması gereken ise Türkiye'nin AB'ye üye olsun ya da olmasın yüzyıllardır Batı dünyasının bir parçası olduğudur. **Her ne söylenirse söylensin, Türkiye'deki modernleşme hareketlerinin katalizörü hep Batı olmuştur ve anlaşılın o ki bir süre daha olmaya devam edecektir, ta ki bazı şeyleri yapmamız gerektiğine kendi kendimize karar vermeye başlayabilinceye kadar. Bunun ne kadar süreceği ise hep zihnimi kurcalayan bir soru olmuştur.**

A.Gökhan RAKICI
gokhan.rakici@abcdanismanlik.com
Ocak 2007